

תנועת טרור אידיאולוגיות רגילות לעומת תנועות טרור דתיות, תופעת פיגוע התאבדות והטרור בעידן הסייבר והאינטרנט במאה העשרים ואחת.

מטלה אקדמית זו תפנה קרקור לתופעת הטרור ותתמקד בהבדלים בין תנועת טרור אידיאולוגית וחילונית במהותה, לרבות תנועות טרור לאומיות לבין תנועות טרור דתיות בהן ערך דת ובכלל זה דת האיסלם, מהווה הבסיס הרעיוני למעשי טרור בפועל. בתוך שכך, נפנה תשומת לב לטקטיקת ההתאבדות ותהליך גיוס פעילים לתנועות טרור דתיות. בסופו של דיון, נעסוק בהתפתחותו של הטרור בעידן האינטרנט ובפרט טרור באמצעות נשק הסייבר.

טרור ותנועות טרור אידיאולוגיות, חילונית, לאומית ודתית:

ראשית, אעניק רקע תיאורטי למונח טרור. למעשה, פעילות טרור היא אלימות פוליטית המופעלת על ידי קבוצה של אנשים השואפים לקדם ערכים ואמונות באמצעות טקטיקות אלימות כנגד יריביהם. חתירת הטרור להשגת יעדים פוליטיים נעשית באופן של פגיעה מכוונת וישירה במטרות אזרחיות ומטרות צבאיות של האויב, תוך כדי ניצול שיטותיו המזוינות של הטרור על מנת להשריש חרדה על האוכלוסייה המותקפת. עם זאת, הגדרת הטרור נתונה לפרוש מנקודת מבטו של המתבונן. דהיינו, טרור ואנשיו יתפסו כ'מהפכנים' ו'משחררים' הפועלים למען קידום מטרות לגיטימיות גם אם במסגרת פעילותם קיימת פגיעה מכוונת בחפים מפשע. למשל, תומכי תנועות הטרור הפלסטיניות הנלחמות בישראל יגדירו את המאבק המזויין של הפלסטינים נגד ישראל כפעולה מקובלת, על אף שקורבנות המאבק הם לרוב אזרחים ישראלים חפים מפשע. הצדקה זו נובעת מהתפיסה שאזרחי ישראל שותפים לכיבוש הישראלי ודיכוי העם הפלסטיני. לפיכך, המושג טרור נתון לפרשנות סובייקטיבית. מחד גיסא, טרוריסט יעורר סלידה בשל אופיו הרצחני, ומאידך בעיניים אחרות טרוריסט אינו כזה, אלא פעיל פוליטי למען מטרה משחררת. (בן-דוד, 2004).

ארגוני הטרור הם שחקנים לא מדינתיים הנוקטים בלוחמה בלתי סדירה על מנת להשיג את מטרותם. בה בעת, טקטיקת לחימת טרור חורגת מהתנהגות סדירה של מדינה, לכן ארגוני טרור זדוניים מהווים איום על היציבות הגלובלית. בתוך שכך, קיימים שני סוגים עיקריים של תנועות טרור – אידיאולוגית ודתית. תנועת טרור אידיאולוגית היא חילונית ופועלת מתוך רצון לשנות דפוסי שליטה במדינה, קרי: להפיל בכוח מזוין שלטון קיים ולהחליפו בשלטון אחר בהתאם לאסכולה הפוליטית בה מאמינה תנועת הטרור. לחלופין, קיימות תנועות טרור אידיאולוגיות-לאומיות הפועלות מתוך מטרה להשיג עצמאות ריבונית והגדרה עצמית ממדינה כובשת. לדוגמה, תנועת FARC ("הכוחות המהפכניים והמזויינים של קולומביה") היא פנים מדינתית והכוח המניע אותה נובע מתוך מטרה לעצב ממשל חדש על בסיס מרקסיזם. דוגמה נוספת לתנועת טרור אידיאולוגית היא ETA ("מולדת וחרות הבאסקים") שרצונה להתנתק מספרד ולהקים מדינת באסקית עצמאית. מאידך, תנועת טרור דתית היא ראדיקלית במהותה ועיקר שאיפתה לכפות רעיונות דתיים ופנאטים באופן גורף. למשל, ארגון אל-קאעידה הוא דתי גרידא השואף לכונן משטר פאן-איסלמי בעולם על בסיס חוקי השריעה האיסלמיים. על כן נמצא, כי תנועות טרור דתיות ואידיאולוגיות שונות בכוח התפיסתי המניע אותן ולכל אחת מהן תכונות המייחדות אותה בהתאם לסיווגה. (קגלי, בלאנטון, 2016).

יחד עם זאת, במערכת הגלובלית ניתן לזהות תנועות טרור אקלקטיות אותן ניתן להציב בתחום האפור. כלומר, אלה הכוללות בתשתית פעילותן מרכיבים פוליטיים, לאומניים ודתיים גם יחד. דוגמאות לכך ניתן למצוא במסגרת הסכסוך הישראלי-ערבי. בין היתר, תנועת חמאס בתחילתה הייתה דתית בעיקרה ושאבה את אופי דתיותה מתנועת האחים המוסלמים, ואולם במרוצת השנים התפתחה התנועה והוסיפה אלמנטים לאומניים ואף סמי-מדינתיים מאז השתלטותה על רצועת עזה בשנת 2007. בד בבד, חמאס ממשיכה להתפתח תחת סמלי, דגלי וערכי האסלם הקיצוני. בדומה לה, מצפונה של ישראל התבססה תנועת חיזבאללה שאף היא פועלת מתוך אינטרס פוליטי להתרחבות השפעתה ברחבי המדינה הלבנונית. לצד זאת, חיזבאללה צמחה מתוך רקע איסלמי ובחסותה של הרפובליקה האיסלמית של אירן. על כן, נושא סכסוכה עם ישראל כבר אינו טריטוריאלי משנת 2006, אך מרכיבים איסלמיים-קיצוניים, לרבות מלחמת חורמה ב"יהודים הכופרים" ותלות לוגיסטית ופיננסית מאירן האסלאמית, הם הנושאים הדתיים שבגללם חיזבאללה נותר אויב מר של ישראל. (קורץ, ברטי, קונרד, 2012).

לתנועות טרור אידיאולוגיות, לרבות אלה הנשענות על גישות קומוניסטיות ולאומיות קיים קושי לגייס לשורותיהן פעילים נאמנים. הסיבה נטועה בכך, שבתנועת טרור חילונית לא קיימת תשתית דתית או רוחנית איתנה שיכולה לסחוף פעילים מאמינים לתוככי התנועה. בנוסף לכך, תנועת טרור אידיאולוגית וחילונית אינה שואפת לחלוש על רבדים חברתיים נחותים ולקדמם באמצעות פעילות וולונטרית, וכך למשוך חברים חדשים. אלא נהפוך הוא, תנועת טרור חילונית פועלת למטרה אידיאולוגית, בין אם חברתית, פנים-מדינתית או לאומית ולפיכך, הגיוס מאתגר יותר. ויתרה מכך, בתנועות טרור חילוניות הפעילים אינה לויאליים ואף קיימת סבירות גבוהה של עריקת מתגייסים, וזאת בניגוד מוחלט לתנועות טרור דתיות בהן אסכולה הדתית/רוחנית מבטיחה רמת נאמנות חזקה דיו. (Feldman, Ruffle, 2008)

הבדל נוסף בין תנועת טרור דתית למקבילתה האידיאולוגית והחילונית נטוע באשר לתוצאות מעשי הטרור, גודל פעולה וטקטיקת ההתאבדות. פלדמן ורופל (2008) מצאו במחקרם, כי תנועות טרור דתיות מבצעות פיגועים רצחניים וראוותניים המותירים הרס רב לרכוש ומספר האבדות בנפש מגיע לאומדנים גבוהים בהרבה, לעומת תוצאות פיגועי טרור בעלי גוון חילוני. בהתאם לזאת, הטרור הדתי מצליח ברוב המקרים ליישם אסטרטגיית ההפחדה והשרשת חרדה באוכלוסייה המותקפת. עם זאת, המחקר מציין כי תנועות טרור חילוניות ולאומיות מוציאות לפועל מספר רב יותר של פיגוע טרור בהשוואה למקבילותיהן הדתיות. ואולם וחרף היתרון של הטרור החילוני על הטרור הדתי מן ההיבט הכמותי, נמצא כי הטרור הדתי איכותי, קטלני ורצחני יותר. לצד זאת, טרור דתי תומך בהוצאה לפועל של טקטיקה זדונית הבאה לידי ביטוי באמצעות פיגוע התאבדות וזו השלישית בשכיחותה בקרב תנועות טרור דתיות. בדומה לכך, גם הטרור אידיאולוגי-חילוני תומך בטקטיקה זו, אך זו אינה עדיפה עליו. מכיוון שראשית, קיימת מוטיבציה חלשה מצד מתנדבים להתאבד. שנית, ההשפעה של פיגועי התאבדות מתוך טרור אידיאולוגי-חילוני היא שולית. ואולם, קיימות תנועות טרור לאומיות שבהן קיימת שכיחות גבוהה של פיגוע טרור. כלומר, תנועת טרור לאומית שקיימים בה גם מרכיבים דתיים, כגון: חמאס הפלסטינית נמצאת באותה רמה של כמות פיגוע התאבדות בדומה לטרור הדתי-פונדמנטליסטי. (Feldman, Ruffle, 2008)